

VILL, VAKKER OG FORNYBAR?

Naturvernforbundet

UNIK OG

Norges vassdragsnatur er unik og sårbar, med store kilder gir naturopplevelser og stort naturmangfold.

Norge har ni av verdens 20 høyeste fosser. Sju av disse er utbygd. To store vassdrag er alt regulert. Nå står resten for tur. Fortsetter vi i dag vil vi å miste våre siste urørte vassdrag.

Naturvernforbundet jobber for at vår vassdragsnatur ikke skal gå tapt. Ringen må starte arbeidet med en ny verneplan som sikrer vassdrag med landskapsverdier. I tillegg må konsesjonsprosessen for utbygging av vassdrag Slik kan vi unngå inngrep i sårbare naturområder og viktige friluftsområder. Vår vassdragsnaturen bringes videre til kommende generasjoner.

I denne brosjyren vil vi beskrive utfordringene elvene våre står overfor på grunn av utbygging og hva som må gjøres for at naturen i og rundt elvene våre

SÅRBAR

kontraster som

tre deler av våre
gens tempo, risikerer

apt. Vi mener regje-
ned store natur- og
vannkraft skjerpes.
nråder, og sikre at

nfor, konsekvensene
re ikke skal gå tapt.

PRESSER VASSDRAGSNATUREN

Foto: Powerstock/YAY Micro

Da Regjeringen lanserte planene om subsidiering av fornybar energi gjennom elsertifikater, advarte Naturvernforbundet mot å inkludere vannkraft i støtteordningen. Etter at ordningen ble innført i 2012 har presset på vassdragsnaturen i Norge økt betydelig. I dag venter over 800 vannkraftsøknader på behandling hos Norges vassdrags- og

energidirektorat (NVE). Dette er flere søknader enn det som har vært behandlet i løpet av de ti siste årene.

Når Regjeringen setter i gang en størstilt satsning på utbygging av små og store vassdrag, bør prosessen være grundig og ta naturhensyn. Men vannkraftsøknadene kommer spredt, og det er få eller ingen helhetlige planer som

gjør det mulig å vurdere prosjektene mot hverandre og sikre at de minst ødeleggende alternativene velges. I tillegg er konsesjonssystemet foreldet. Naturmangfoldloven og vanddirektivet tillegges liten vekt, og ofte har myndighetene ikke vurdert hva den samlede belastningen blir.

Det store antallet saker fører til at

NVE må ta en beslutning annenhver dag for å komme i mål innen 2020. Dette gjør det umulig for naturvernere å henge med, og skaper et demokratisk underskudd der naturen og allmenheten taper.

Presset er størst i Vestlandfylkene og i Nord-Norge, der store deler av vassdragsnaturen er berørt av kraftutbygging. På Sunnmøre er alle elver langs Hjørundfjorden utbyggt. Tilsvarende gjelder for elvene i Ullsfjorden og Lyngen i Troms. De samlede konsekvensene blir da svært store.

Målet med elsertifikatene er å øke fornybar kraftproduksjon i Norge og Sverige med 26,4 terawattimer (TWh) innen 2020. Det er allerede innvilget konsesjoner for 15 TWh i Norge alene, og 10 TWh står i kø. Fornybar energi er nødvendig når den fossile skal fases ut, men den mest miljøvennlige kilowatten er den som aldri blir brukt. Det er derfor viktigere å satse på energisparing enn utbygging.

Norge har undertegnet internasjonale avtaler om både å bygge ut mer fornybar energi, og å ta vare på den mangfoldige naturen vår. Når en rekke naturtyper og arter er truet på grunn av kraftutbygging, bør varselampene blinke. EFTAs overvåkningsorgan ESA kritiserer Norges vassdragsforvaltning, og truer med søksmål for at vi vanskjøtter elvene våre. Det er et stort behov for en ny verneplan og en endring av hele konsesjonsprosessen.

HVA RISIKERER V

En utdødd art er ikke fornybar og du kan ikke fiske eller padle i ei tørrlagt elv. Å bygge ut elver handler om å omforme uerstattelige naturverdier til kilowattimer og kroner.

HVA FØRER VANNKRAFTUTBYGGING TIL?

Bygging av kraftverk og anleggelse av rørgater, kraftlinjer og anleggsveier ødelegger vår vassdragsnatur. Urørte naturområder blir oppstykket og elver

og bekker tørrlegges, innsjøer nedtap-
pes og livet i og langs vassdrag blir negativt påvirket.

NATUR

Mange arter trues av kraftutbygging. Blant disse er vår nasjonalfugl fossekallen, laksen og ørreten, den sjeldne ålen og elvemuslingen og insektene og ferskvannsorganismene som danner livsgrunnlaget for hele næringskjeden. Minst 26 norske elver har mistet lakse-

Foto: Øystein Engen

Foto: Erik Pedersen

VI Å MISTE?

bestanden på grunn av vassdragsregulering. 267 dyre- og plantearter som lever i og langs innsjøer og elver er truet i dag, og utbygging øker risikoen for at de dør ut. I tillegg mister vi stadig flere elveløp, bekkekløfter, fossesprøytoner og grotter, naturtyper som ifølge Norsk rødliste er i sterk tilbakegang.

FRILUFTSLIV

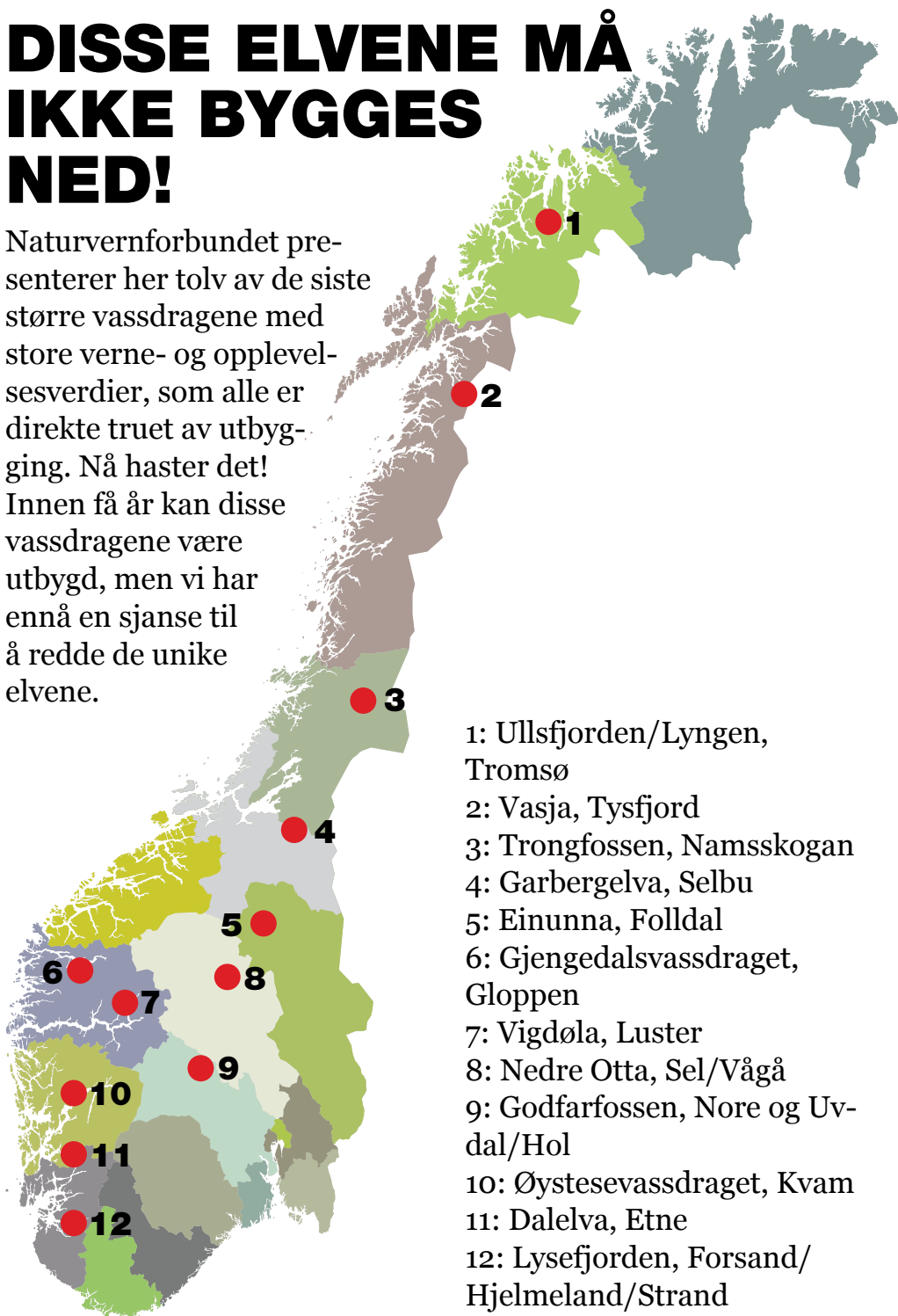
Fossefall, elver og bekkedrag er livgivende årer, som gir oss naturopple-

velser og muligheter til padling, fiske og annet friluftsliv knyttet til vann. Opplevelsen blir dårligere når stadig flere fosser, elver og bekker blir ledet bort og samlet i rør for kraftproduksjon, kraftlinjer blir lagt over fjordlandskap og i urørt natur, og veier bryter seg gjennom eventyrskoger. I tillegg er mange av våre fosser blant Norges mest besøkte turistattraksjoner.

DISSE ELVENE MÅ IKKE BYGGES NED!

Naturvernforbundet presenterer her tolv av de siste større vassdragene med store verne- og opplevelsesverdier, som alle er direkte truet av utbygging. Nå haster det! Innen få år kan disse vassdragene være utbygd, men vi har ennå en sjanse til å redde de unike elvene.

- 1: Ullsfjorden/Lyngen, Tromsø
- 2: Vasja, Tysfjord
- 3: Trongfossen, Namsskogan
- 4: Garbergelva, Selbu
- 5: Einunna, Folldal
- 6: Gjengedalsvassdraget, Gloppen
- 7: Vigdøla, Luster
- 8: Nedre Otta, Sel/Vågå
- 9: Godfarfossen, Nore og Uvdal/Hol
- 10: Øystesevassdraget, Kvam
- 11: Dalelva, Etne
- 12: Lysefjorden, Forsand/Hjelmeland/Strand

ULLSFJORDEN OG LYNGEN – ALPINT ELDORADO

Disse kystalpine fjordlandskapene har en eventyrlig fjellheim av isbreer, bre-elver og små vann på rekke og rad. Mange av elvene på Lyngnehavøya er alt utbygd. Nå er det planer om regulering av alle de åtte vassdragene på fjordens vestside.

Foto: Ragnhild Sandøy

VASJA – URØRT OG MYSTISK

Vasja er ei vakker elv som renner helt urørt fra fjellet ned til Hellemofjorden, gjennom et idyllisk og variert landskap, omgitt av rik flora og samiske kulturminner. I dag er det planer om å bygge Musken kraftverk og lede vannet fra elva i en seks kilometer lang tunnel i fjellet.

TRONGFOSSEN – HJEM TIL VERDENS MINSTE LAKS

Trongfossen er den siste store, gjenværende fossen i lakseelva Namsen, midt i leveområdet til verdens minste og sjeldneste laks; Namsblanken. Kraftutbygging i Trongfossen vil føre til at leveområdet til Namsblanken vil bli ytterligere redusert, og laksestammen vil stå i stor fare for å bli utryddet på sikt.

Foto: Kjartan Trana

GARBERGELVA – TRØNDESK IDYLL

Garbergelva er en del av naturlandskapet som starter på fjellet med Roltdalen og Skarvan nasjonalpark og avslutter med fossefall ned til Selbusjøen. Her er vill og urørt natur, våtmarksområder med rikt fugleliv og sjelden lav- og moseflora. Nå søkes det om å legge vassdraget i rør i en strekning på 1,5-2,7 kilometer.

Foto: Naturvernforbundet

EINUNNA – NORGES LENGSTE SETERDAL

Øverst i Hedmark ligger Einunndalen, en vakker fjell- og seterdal med et unikt kulturlandskap, verdifull natur og et aktivt seterliv. I dag ønsker kraftutbyggerne å demme ned mer av dalen med et seks ganger større magasin. Villrein og beiteinteresser vil bli skadelidende.

VIDDØLA – VESTLANDSK DRAMATIKK

Vakre Viddøla med ville Håvardfossen renner som en livgivende åre gjennom det storslagne fjell- og fosselandskapet. Viddøla er allerede påvirket av vannkraftutbygging, men nå ligger det nye planer om ytterligere utbygging av elva. Dette vil føre til at mer av vannet vil bli ført til kraftproduksjon og lavere vannføring vil få konsekvenser for både landskapet og laks og sjøaure.

DALELVA – ET ARTSRIKT REISEMÅL

Dalelva er et artsrikt vassdrag som er hjem for både hjort, villrein og en rik vannfauna. Nesten 90 fuglearter er registrert i området, og flere er truet. Rullestajuvet er et unikt reisemål, der elva kan oppleves i trange juv og med jettegryter. Det er nå søkt om utbygging av 4 kraftverk som vil utnytte vann fra Dalelva, Bordalselva og flere av sideelvene.

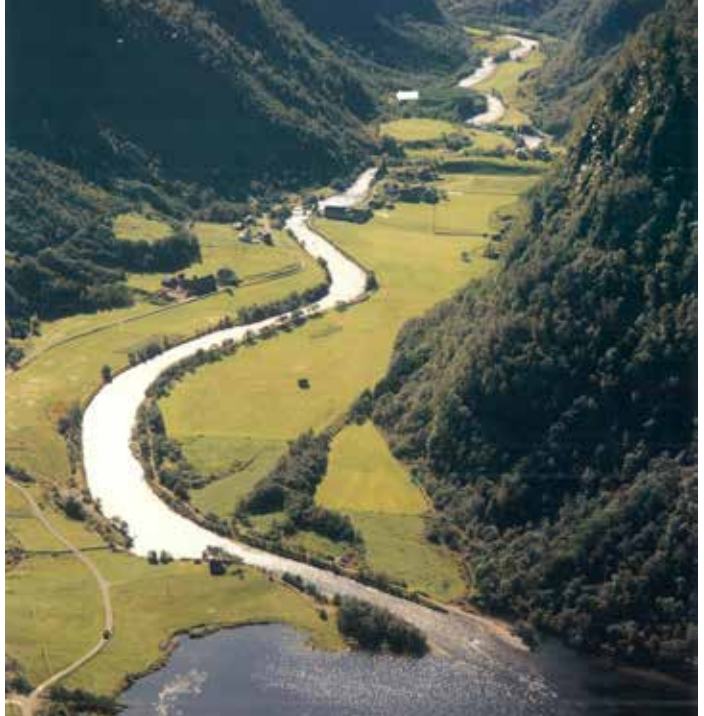

GODFARFOSSEN – FRILUFTSPERLEN

Fossefallene, strykene og de idylliske småholmene i Godfarfossen er ei turperle. Elva er populær for sportsfiske og friluftsliv, og området er hjem for mange arter. Bygging av Godfarfoss kraftverk vil gi negative konsekvenser for fiske, friluftsliv og natur.

GJENGEDALS- VASSDRAGET – STORLAKSELVA

Gjengedalsvassdraget er folkeelva hvor du kan oppleve ditt livs fiskeeventyr. Den dramatiske og vakre naturen innbyr til sterke naturopplevelser. Nå er det planer om å regulere elvas kilder, Storevatnet og Dalevatnet og legge elva i rør i en strekning på 5,8 km.

NEDRE OTTA – PADLEDRØMMEN

Nedre Otta er svært populært for rafting og padling, og et viktig område for fiskere. Vassdragsnaturen er viktig for både flora, våtmarksfugl, harr og ørret. Her finnes store flommarkssystemer, mange rødlistede arter og flere truede naturtyper.

Foto: Klaus Rasmussen

ØYSTESEVASS- DRAGET – FRA FJELL TIL FJORD

Øystesevassdraget er ei vakker vestlandsk elv som kan oppleves fra fjell til fjord. Her finnes det både flotte tuområder og mange truede arter og sjeldne naturtyper. Det ligger nå to søknader om utbygging av vassdraget, og naturverdiene vil bli betydelig redusert om utbygging finner sted.

ELVENE LANGS LYSEFJORDEN – TURISTMAGNETEN

Preikestolen og Lysefjorden besøkes årlig av over 400 000 personer. Turistene kommer hit fra hele verden for å oppleve urørt natur med utemmede elver. Det er konkrete planer om en kontroversiell utbygging av Skurvedalsåna/Skurvedalen og nordsiden av fjorden. En utbygging vil rasere naturområdene og få store konsekvenser for turistnæringa.

REDD ELVENE!

Mange av elvene som i dag er truet av utbygging må spares. Naturvernforbundet mener Regjeringen må begynne med de tolv naturperlene som er presentert i denne brosjyren. I tillegg må man starte arbeidet med å revidere konsesjonsprosessen. Dagens system er ikke godt nok egnet til å ivareta arts-mangfoldet og velfungerende økosystemer.

Vi trenger også en ny verneplan som kan sikre våre verdifulle vassdrag. Vern er den viktigste metoden for å bringe den unike vassdragsarven videre til kommende generasjoner.

For å sikre at utbygging av fornybar energi ikke går på bekostning av viktige naturverdier må følgende fire premisser ligge til grunn:

- **Modernisere regelverket:** Konsepsjonsregler og gamle veiledere må møte kravene i vannforskriften, naturmangfoldloven og forpliktelser knyttet til biodiversitetskonvensjonens miljømål.

- **Helhetlige planer:** Stille krav til helhetlige planer, som vurderer vannkraftprosjektene samlede belastning på naturmiljø og sikrer at prosjektene som utgjør stor skade på naturmiljøet lukes ut.

- **Kunnskapsgrunnlag:** Det må gjennomføres en nasjonal kartlegging av natur-, landskap- og friluftsverdier. I dag er kun 20 % av det biologiske mangfoldet kartlagt.

- **Sikre en demokratisk prosess:** Det store antall vannkraftsøknader gjør at miljøinteresser ikke får reell medbestemmelse.

Bli med på laget, meld deg inn i Naturvernforbundet!

Hver dag jobber vi for de gode løsningene. For natur, miljø og folk.
Bli med på laget.

Naturvernforbundet fyller 100 år i 2014 og er Norges eldste natur- og miljøvernorganisasjon. Vi er en demokratisk medlemsorganisasjon med rundt 20 000 medlemmer, fylkeslag i alle landets fylker og cirka 80 lokallag over hele landet.

Leder Lars Haltbrekken og nestleder Ingeborg Gjærum.

MELD DEG INN:

Send SMS <NATUR> til 2077 eller send e-post til medlem@naturvernforbundet.no.
www.naturvernforbundet.no/medlem

Bli med og Redd Elvene du også og bidra med å ta vare på vår

sårbare vassdragsnatur! www.facebook.com/reddelvene

Lær mer om hvordan du kan redusere energiforbruket på:
www.energismart.no og www.oljefri.no

En brosjyre fra Naturvernforbundet, juli 2013
Ansvarlig utgiver: Generalsekretær Maren Esmark
Fagleder: Arnodd Håpnæs
Tekst og redigering: Honorata Gajda
Redigering, design og layout: Kristian Skjellum Aas
Forside: Søkkunda. Foto: Ketil Skogen
Trykk: Merkur-Trykk AS

 Naturvernforbundet

REDD ELVENE